

Верховний
Суд

Міжнародні договори у практиці Верховного Суду

Дмитро Гудима –
суддя Верховного Суду у Касаційному цивільному суді,
кандидат юридичних наук, доцент

IV Літня академія міжнародного права, 07.07.2026, с. Поляна, Закарпатська область

1. Нормативне підґрунття застосування

Конституція України

Стаття 9 (частина перша).

- Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Віденська конвенція про право міжнародних договорів

Стаття 26. Pacta sunt servanda

- Кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно виконуватись.

Закон України «Про міжнародні договори України»

Стаття 15. Дотримання міжнародних договорів України

- 1. Чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права.
- 2. Згідно з принципом сумлінного дотримання міжнародних договорів Україна виступає за те, щоб й інші сторони міжнародних договорів України неухильно виконували свої зобов'язання за цими договорами.

Закон України «Про міжнародні договори України»

Стаття 19. Дія міжнародних договорів України на території України

- 1. Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.
- 2. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Цивільний процесуальний кодекс України

Стаття 10. Верховенство права та законодавство, відповідно до якого суд вирішує справи

- 2. Суд розглядає справи відповідно до Конституції України, законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Застосування договорів ООН та її спеціалізованих організацій у практиці ВС

Чи є навчально-методичний комплекс «літературним твором»?

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1971)

Стаття 2

- (1) Термін "Літературні і художні твори" охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, як-то: книги, брошури та інші письмові твори, лекції, звертання, проповіді та інші подібного роду твори; драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми, музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; твори прикладного мистецтва; ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектури або наукам.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (1971)

Стаття 10

- (1) Дозволяється використання цитат із твору, який правомірно зроблено доступним для загального відома, за умови дотримання добрих звичаїв і в обсязі, виправданому поставленою метою, включаючи цитування статей із газет і журналів у формі оглядів преси.

Чи порушує права автора використання без посилань частини його автореферату іншою особою у навчально-методичному комплексі?

Постанова ВС КЦС, 17.01.2024, справа № 308/7570/18-ц (757/7570/18-ц), № у ЄДРСР 117473137

- ... цитування є вільним використанням твору із зазначенням імені автора і джерела запозичення. По своїй суті цитування є найбільш значущим обмеженням авторського права. Воно служить свого роду фундаментом для інших обмежень авторських прав;
- касаційний суд підкреслює, що умовою для правомірності цитування є зазначення імені автора твору та джерела, з якого та чи інша цитата запозичується, що має вказати на походження процитованого твору, який використовується без дозволу автора;

Чи порушує права автора використання без посилань частини його автореферату іншою особою у навчально-методичному комплексі?

Постанова ВС КЦС, 17.01.2024, справа № 308/7570/18-ц (757/7570/18-ц), № у ЄДРСР 117473137

- протилежністю використанню твору як позитивної дії є плагіат. Плагіатом вважається, зокрема, використання цитат з іншого твору (частини твору) без посилання на відповідне джерело, тобто без дотримання такої умови правомірності цитування як зазначення імені автора твору та джерела;
- компенсація підлягає стягненню у разі доведення факту порушення прав суб'єкта авторського права, зокрема, плагіату. Для задоволення такої вимоги достатньо наявності доказів вчинення дій, які кваліфікуються як порушення авторського права. Для визначення розміру компенсації враховується, зокрема: факт порушення прав, те, яке саме порушення допущене; тривалість та обсяг порушень; принципи приватного права (добросовісність, справедливість, розумність).

Чи порушує права автора використання без посилань частини його автореферату іншою особою у навчально-методичному комплексі?

Постанова ВС КЦС, 17.01.2024, справа № 308/7570/18-ц (757/7570/18-ц), № у ЄДРСР 117473137

- суди врахували, що використання твору здійснено ... без дотримання такої умови правомірності цитування як зазначення імені автора твору та джерела;
- ... З урахуванням того, що суди встановили факт плагіату (використання частини автореферату позивачки відбулося без зазначення її імені та джерела), касаційний суд вважає, що вимога про стягнення компенсації підлягає задоволенню. ... судові рішення в цій частині належить скасувати та ухвалити нове рішення, яким стягнути з ... компенсацію за порушення майнових прав в розмірі 10 мінімальних заробітних плат, що складає 32 000 грн та за порушення немайнових прав в розмірі 10 мінімальних заробітних плат, що складає 32 000 грн.

Чи може бути відповідачем у суді України
Генеральне консульство іншої держави
у спорі щодо незаконного звільнення
співробітника з посади перекладача?

Віденська Конвенція про консульські зносини (1963)

Стаття 43. Імунітет від юрисдикції

- 1. Консульські посадові особи та консульські службовці не підлягають юрисдикції судових чи адміністративних органів держави перебування щодо дій, які здійснюються ними під час виконання консульських функцій.

Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004)

Стаття 11. Трудові договори

- 1. Якщо відповідні держави не домовилися про інше, держава не може посылатися на імунітет від юрисдикції при розгляді в суді іншої держави, яка зазвичай має компетенцію розглядати справи, що стосуються трудового договору між цією державою та фізичною особою щодо роботи, яка була або повинна бути виконана повністю або частково на території цієї іншої держави.
- 2. Пункт 1 не застосовується, якщо:
- b) працівник є:
- ii) консульською посадовою особою, як це визначено у Віденській конвенції про консульські зносини 1963 року;

Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004)

Стаття 12.

Збитки особи та збитки власності

- Якщо відповідні держави не домовилися про інше, держава не може посылатися на імунітет від юрисдикції при розгляді в суді іншої держави, яка зазвичай має компетенцію розглядати справи, що стосуються грошового відшкодування у разі смерті або заподіяння тілесного ушкодження будь-якій особі або заподіяння шкоди майну або її втраті в державі, якщо така дія чи бездіяльність мала місце повністю або частково на території цієї іншої держави і якщо автор дії чи бездіяльності перебував на цій території в момент цієї дії чи бездіяльності.

Чи застосовний імунітет держави у разі подання позову до її генерального консульства щодо незаконного звільнення з роботи?

Постанова ВС КЦС, 20.03.2024, справа № 466/674/18, № у ЄДРСР 105139609

- Доводи ГК Республіки Польщі у Львові про те, що ним не набуто процесуального статусу відповідача та повідомлення про брак згоди Республіки Польщі на його участь в якості відповідача в цій справі, суперечать процесуальній поведінці, оскільки ГК забезпечило представництво прав та інтересів в цій справі, та вчиняло процесуальні дії саме як відповідач відповідно до вимог ЦПК України.
- При укладенні трудового договору ГК Республіки Польщі у Львові як роботодавець діяло самотійно, що впливає із змісту трудового договору, а також із вчинених дій, які пов'язані із виконанням вказаного договору, без отримання згоди інших державних органів Республіки Польщі.

Чи застосовний імунітет держави у разі подання позову до її генерального консульства щодо незаконного звільнення з роботи?

Постанова ВС КЦС, 20.03.2024, справа № 466/674/18, № у ЄДРСР 105139609

- Оскільки спір між сторонами в цій справі є трудовим, а правовідносини з яких він виник врегульовано трудовим договором, що укладений між сторонами, а також трудовим законодавством України, то необґрунтованими є висновки апеляційного суду щодо того, що зазначений спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.
- Позивач працювала на посаді перекладача, тобто на посаді, яка не пов'язана із здійсненням державної влади. Немає відомостей, які б вказували на те, що вона виконувала роботу, пов'язану зі здійсненням суверенних функцій Республіки Польщі, мала доступ до конфіденційної інформації, зокрема могла знайомитися з документами, які містять державну таємницю.

Чи застосовний імунітет держави у разі подання позову до її генерального консульства щодо незаконного звільнення з роботи?

Постанова ВС КЦС, 20.03.2024, справа № 466/674/18, № у ЄДРСР 105139609

- Визначаючи, чи поширюється судовий імунітет у справі, яка переглядається, суди не врахували таке:
 - – предметом позову є поновлення на роботі громадянина України;
 - – місцем укладення договору та його виконання є територія України;
 - – ГК Республіки Польщі у Львові та позивач у трудовому договорі передбачили регулювання умов праці згідно із законодавством України, визначили договірну підсудність справи згідно з чинним законодавством України, а також у решті питань, не передбачених цим договором, сторони зазначали про те, що вони керуються законодавством України.

Чи застосовний імунітет держави у разі подання позову до її генерального консульства щодо незаконного звільнення з роботи?

Постанова ВС КЦС, 20.03.2024, справа № 466/674/18, № у ЄДРСР 105139609

- Міжнародно-правові норми про юрисдикційний імунітет держави уніфіковано у двох конвенціях: Європейській конвенції про імунітет держав (Рада Європи, 16.05.1972) та Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (резолюція 59/38 Генасамблеї ООН, 02.12.2004).
- Ці Конвенції втілюють концепцію обмеженого імунітету держави, визначають, в якій формі є можливою відмова держави від імунітету («явно виражена відмова від імунітету» на підставі укладеного міжнародного договору чи контракту, або «відмова від імунітету, яка передбачається», коли іноземна держава вступає у судовий процес і подає зустрічний позов у суді іноземної держави), а також закріплюють перелік категорій справ, у яких держава не користується імунітетом у суді іншої держави-учасниці.

Чи застосовний імунітет держави у разі подання позову до її генерального консульства щодо незаконного звільнення з роботи?

Постанова ВС КЦС, 20.03.2024, справа № 466/674/18, № у ЄДРСР 105139609

- Як Європейська конвенція про імунітет держав 1972 року (стаття 11), так і Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004 року (стаття 12) передбачають, що Договірна держава не може посилатися на імунітет від юрисдикції при розгляді справи в суді іншої Договірної держави, який зазвичай має компетенцію розглядати справи, які стосуються грошової компенсації (відшкодування) у разі смерті чи заподіяння тілесного ушкодження особі чи заподіяння шкоди майну або його втрати в результаті дій чи бездіяльності держави, якщо така дія чи бездіяльність мали місце повністю або частково на території держави суду.

Чи застосовний імунітет держави у разі подання позову до її генерального консульства щодо незаконного звільнення з роботи?

Постанова ВС КЦС, 20.03.2024, справа № 466/674/18, № у ЄДРСР 105139609

- Відповідно до статті 12 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004), що відображає звичаєве міжнародне право, держава не має права посылатися на судовий імунітет у справах, пов'язаних із завданням шкоди здоров'ю, життю та майну, якщо така шкода повністю або частково завдана на території держави суду та якщо особа, яка завдала шкоду, у цей час перебувала на території держави суду.
- Враховуючи наведене, Верховний Суд доходить висновку, що стаття 12 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004) підлягає застосуванню відповідно до звичаєвого міжнародного права як кодифікований звід звичаєвих норм міжнародного права.

3. Застосування договорів РЄ у практиці ВС

Чи має право на відшкодування шкоди
особа, яка перебувала під вартою
та не отримала належне лікування?

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Стаття 3. Заборона катування

- Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»

Стаття 17. Застосування судами Конвенції та практики Суду

- 1. Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Чи треба відшкодувати шкоду особі, яка не мала належного лікування під час тримання під вартою?

Постанова ВС КЦС, 18.05.2022, справа № 522/2493/18,
№ у ЄДРСР 105139609

- Вирішуючи питання про стягнення з держави відповідної компенсації, суд має керуватися вимогами Конвенції, інших актів національного законодавства та задля ефективного захисту конвенційного права встановити, зокрема, за порушення (невиконання чи неналежне виконання) яких конвенційних обов'язків позивач вимагає від держави відшкодування шкоди, чи мало місце таке порушення, у яких діях або бездіяльності держави воно виражене і, зрештою, який розмір відшкодування є обґрунтованим відповідно до цього порушення та з огляду на практику ЄСПЛ щодо подібних ситуацій

Чи треба відшкодувати шкоду особі, яка не мала належного лікування під час тримання під вартою?

Постанова ВС КЦС, 18.05.2022, справа № 522/2493/18,
№ у ЄДРСР 105139609

- Оскільки Конвенція покликана захищати права, які є практичними й ефективними, то порушення державою будь-якого з конвенційних обов'язків – як негативного, так і позитивного матеріального чи позитивного процесуального – може зумовлювати необхідність присудження за це компенсації (відшкодування).
- Обставини незадовільного стану здоров'я позивача, які унеможливлювали її належне лікування у слідчому ізоляторі, існували як на час заміни їй запобіжного заходу із підписки про невиїзд на взяття під варту, так і на час її перебування у слідчому ізоляторі. Більше того, ці обставини держава визнала.

Чи треба відшкодувати шкоду особі, яка не мала належного лікування під час тримання під вартою?

Постанова ВС КЦС, 18.05.2022, справа № 522/2493/18,
№ у ЄДРСР 105139609

- Оцінений медичний стан позивача до взяття її під варту, у момент затримання для виконання рішення суду про застосування такого запобіжного заходу, а також під час тримання під вартою, визнана слідчим ізолятором відсутність у нього можливості для надання позивачеві адекватної медичної допомоги в умовах позбавлення свободи та підтверджена судом недоцільність утримання позивача під вартою з огляду на стан її здоров'я дають той кумулятивний ефект, який треба врахувати у цій справі для застосування статті 3 Конвенції.

Чи треба відшкодувати шкоду особі, яка не мала належного лікування під час тримання під вартою?

Постанова ВС КЦС, 18.05.2022, справа № 522/2493/18,
№ у ЄДРСР 105139609

- Все вищевказане підтверджує порушення державою негативного обов'язку не втручатися у право позивача не зазнавати нелюдського і такого, що принижує гідність поводження, а також позитивного матеріального обов'язку вживати обґрунтовані заходи для запобігання будь-якому втручанню у це право, зокрема забезпечити належним лікуванням в умовах позбавлення свободи.

Чи треба відшкодувати шкоду особі, яка не мала належного лікування під час тримання під вартою?

Постанова ВС КЦС, 18.05.2022, справа № 522/2493/18,
№ у ЄДРСР 105139609

- Саме з огляду на описану ситуацію позивача щодо неї приписи статті 2 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» не характеризувалися юридичною визначеністю. А право на відшкодування завданої їй шкоди впливає зі змісту статті 3 Конвенції через порушення державою негативного та позитивного матеріального обов'язку, що по суті встановили суди попередніх інстанцій за змістом їхніх рішень.

Чи можливе одночасне застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (1980)?

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

- 1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.
- 2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (1980)

Стаття 13

- Незважаючи на положення попередньої статті, судовий або адміністративний орган запитуваної держави не зобов'язаний видавати розпорядження про повернення дитини, якщо особа, установа або інший орган, що заперечує проти її повернення, доведуть, що: ...
- b) існує серйозний ризик того, що повернення поставить дитину під загрозу заподіяння фізичної або психічної шкоди або іншим шляхом створить для дитини нетерпиму обстановку.

Чи є порушенням вимог статті 8 задоволення у ВС позову про визнання неправомірним утримання дитини та її повернення за місцем проживання?

Рішення ЄСПЛ, 28.01.2021, справа «Сатановська та Роджерс проти України», заява № 12354/19

- 33. ... головне питання у цій справі полягає у тому, чи дотримався ВС процесуальних зобов'язань за статтею 8 Конвенції стосовно надання конкретного та детального обґрунтування у контексті винятків, передбачених Гаазькою конвенцією, під час скасування рішень судів нижчих інстанцій та видачі розпорядження про повернення дитини.
- 34. ... ВС видав розпорядження про повернення після розгляду справи за касаційною скаргою, і такий розгляд був обмеженим за своїм обсягом і ґрунтувався на тих самих матеріалах справи. Відхиливши заперечення за пунктом «b» першого абзацу статті 13 Гаазької конвенції, ВС офіційно не виключив із доказової бази у справі висновки психолога...

Чи є порушенням вимог статті 8 задоволення у ВС позову про визнання неправомірним утримання дитини та її повернення за місцем проживання?

Рішення ЄСПЛ, 28.01.2021, справа «Сатановська та Роджерс проти України», заява № 12354/19

- 35. Однак у своєму стислому обґрунтуванні ВС взагалі не розглянув питання, чи були висновки психологічного обстеження та усні показання психолога відповідними та достовірними, і не навів жодних причин, чому не взяв їх до уваги.
- 36. ... заявники зазнали непропорційного втручання у їхнє право на повагу до сімейного життя у зв'язку з тим, що процес прийняття рішень відповідно до національного законодавства не відповідав процесуальним вимогам, передбаченим статтею 8 Конвенції, оскільки ВС не здійснив ефективний розгляд заперечення першої заявниці, яке ґрунтувалося на пункті «b» першого абзацу статті 13 Гаазької конвенції.

Як належно виконати рішення ЄСПЛ у справі «Сатановська та Роджерс проти України»?

Постанова ВП ВС, 13.04.2021, справа № 2-4237/12, № у ЄДРСР 96342875

- 52.1. Відмова у задоволенні позову ґрунтується на приписах Гаазької конвенції, що визначає низку випадків, за яких національні органи можуть відмовити у поверненні дитини. Отже, за пунктом 2 статті 8 ЄКПЛ втручання у право позивача є таким, що встановлене законом, а останній характеризувався належною якістю і дозволяв позивачеві прогнозувати можливість відмови у поверненні дитини, зокрема через існування серйозного ризику заподіяння шкоди психіці дитини у разі її повернення.

Як належно виконати рішення ЄСПЛ у справі «Сатановська та Роджерс проти України»?

Постанова ВП ВС, 13.04.2021, справа № 2-4237/12, № у ЄДРСР 96342875

- 52.2. З огляду на встановлені судами першої й апеляційної інстанцій ризики (пункт «b» першого абзацу статті 13 Гаазької конвенції) втручання у право позивача, гарантоване статтею 8 ЄКПЛ, переслідує легітимну мету, а саме захист прав і свобод дитини.
- 52.3. ... Неповернення дитини до країни проживання іноді може бути виправдане в силу об'єктивних причин, які відповідають інтересам дитини, на які вказують передбачені у цій конвенції виключення, зокрема у випадку серйозного ризику того, що повернення дитини завдасть їй фізичної чи психічної шкоди.

Чи можливо застосувати практику
Європейського суду з прав людини
для пояснення обмеженого
судового імунітету держави?

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Стаття 6. Право на справедливий суд

- 1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Чи порушує право на доступ до суду застосування судового імунітету держави-відповідача у спорі щодо незаконності звільнення з посади оператора комутатора в посольстві цієї держави?

Рішення ЄСПЛ, 23.03.2010, справа «Cudak v. Lithuania», заява № 15869/02

- 60. ... Імунітет держав був розроблений у міжнародному праві з принципу *par in parem non habet imperium*, в силу якого одна держава не може підлягати юрисдикції іншої. Суд вважає, що надання імунітету державі в цивільному судочинстві переслідує законну мету дотримання міжнародного права для сприяння ввічливості та добрим відносинам між державами шляхом поваги до суверенітету іншої держави.
- 63. ... у міжнародному та порівняльному праві спостерігалася тенденція до обмеження імунітету держав щодо трудових спорів, за винятком, однак, тих, що стосуються найму персоналу в посольствах...

Чи порушує право на доступ до суду застосування судового імунітету держави-відповідача у спорі щодо незаконності звільнення з посади оператора комутатора в посольстві цієї держави?

Рішення ЄСПЛ, 23.03.2010, справа «Cudak v. Lithuania», заява № 15869/02

- 64. ... Суд зазначає, що застосування абсолютного імунітету держав протягом багатьох років явно підривалося. ...
- 67. ... можна стверджувати, що стаття 11 Проекту статей КМП 1991 року, на якій ґрунтувалася Конвенція ООН 2004 року, застосовується до держави-відповідача згідно зі звичаєвим міжнародним правом. Суд повинен враховувати це, розглядаючи питання про те, чи було дотримано права на доступ до суду у значенні статті 6 § 1.

Чи порушує право на доступ до суду застосування судового імунітету держави-відповідача у спорі щодо незаконності звільнення з посади оператора комутатора в посольстві цієї держави?

Рішення ЄСПЛ, 23.03.2010, справа «Cudak v. Lithuania», заява № 15869/02

- 69. ... заявниця не підпадала під жодний із винятків, перелічених у статті 11 Проекту статей КМП: вона не виконувала жодних конкретних функцій, тісно пов'язаних зі здійсненням державної влади. Крім того, вона не була дипломатичним агентом чи консульським працівником, а також не була громадянкою держави-роботодавця. Зрештою, предмет спору був пов'язаний зі звільненням заявниці.

Чи порушує право на доступ до суду застосування судового імунітету держави-відповідача у спорі щодо незаконності звільнення з посади оператора комутатора в посольстві цієї держави?

Рішення ЄСПЛ, 23.03.2010, справа «Cudak v. Lithuania», заява № 15869/02

- 70. ... заявниця була оператором комутатора в посольстві Польщі, основними обов'язками якої були: запис міжнародних телефонних розмов, друк, надсилання та отримання факсів, фотокопіювання документів, надання інформації та допомога в організації певних заходів. Ні Верховний Суд Литви, ні уряд-відповідач не показали, як ці обов'язки могли об'єктивно бути пов'язані з суверенними інтересами польського уряду. Хоча в додатку до трудового договору зазначено, що заявницю могли залучати до виконання іншої роботи на прохання глави місії, з матеріалів справи – а також уряд не надав жодних подробиць з цього приводу – не видно, що вона фактично виконувала будь-які функції, пов'язані зі здійсненням суверенітету польською державою.

Чи порушує право на доступ до суду застосування судового імунітету держави-відповідача у спорі щодо незаконності звільнення з посади оператора комутатора в посольстві цієї держави?

Рішення ЄСПЛ, 23.03.2010, справа «Cudak v. Lithuania», заява № 15869/02

- 73. Нарешті, що стосується будь-яких труднощів, з якими можуть зіткнутися органи влади Литви під час виконання проти Польщі рішення Литовського суду на користь заявника, такі міркування не можуть перешкоджати належному застосуванню Конвенції.
- 74. ... підтримуючи у цій справі заперечення, що ґрунтується на імунітеті держави, та відмовляючись від юрисдикції для розгляду позову заявника, литовські суди, не дотримуючись розумного співвідношення пропорційності, перевищили свої межі розсуду та таким чином порушили саму суть права заявника на доступ до суду.
- 75. Відповідно, мало місце порушення статті 6 § 1 Конвенції.

Чи порушує право на доступ до суду застосування судового імунітету держави у спорі щодо незаконності звільнення з посади перекладача у Генконсульства цієї держави?

Постанова ВС КЦС, 20.03.2024, справа № 466/674/18, № у ЄДРСР 105139609

- ... в оцінці спірних правовідносин ВС вважає необхідним звернути увагу на рішення у справі «Cudak v. Lithuania» (скарга №15869/02) від 23.03.2010, в якому ЄСПЛ дійшов висновку про те, що застосування судового імунітету держави в рамках позову щодо незаконного звільнення співробітниці посольства є порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції 1950 року. ...
- Під час розгляду цієї справи ЄСПЛ зазначив про те, що заявниця не виконувала особливих функцій, пов'язаних із здійсненням державних повноважень, або ці функції були пов'язані із верховними інтересами польської держави.

4. Застосування двосторонніх договорів у практиці ВС

Як визначити підсудність справи,
у якій позивач є громадянином України,
а відповідач - юридична особа, зареєстрована
за законодавством іншої держави?

Договір між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах (2001)

Стаття 48 Договірні зобов'язання

- 5. Справи з вирішення спорів, що виникають з договірних відносин, є компетентним вирішувати орган юстиції тієї Договірної Сторони, на території якої має місце проживання, перебування чи знаходження відповідач або знаходиться спірне нерухоме майно.

Цивільний процесуальний кодекс України

Стаття 497. Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом

- 1. Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом визначається цим Кодексом, законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.
- 2. У випадках, встановлених законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом може бути визначено за угодою сторін.

Чи можуть сторони, одна з яких зареєстрована у ЧР, за домовленістю визначити підсудність справи, яка стосується договірних відносин?

Постанова ВС КЦС, 06.05.2026, справа № 646/8824/19, № у ЄДРСР 136347792

- ТОВ «TREASURER» є іноземною юридичною особою, яка зареєстрована на території Чеської Республіки.
- ... у спірних правовідносинах компетентним судом є ... суд Чеської Республіки, оскільки місцем знаходження відповідача є територія Чеської Республіки.
- ... пунктом 1 статті 48 Договору про правову допомогу визначено право учасників за їх згодою обирати законодавство, яким регулюються договірні правовідносини, а не встановлювати підсудність спорів за згодою сторін, як вважає позивач.

Чи можуть сторони, одна з яких зареєстрована у ЧР, за домовленістю визначити підсудність справи, яка стосується договірних відносин?

Постанова ВС КЦС, 06.05.2026, справа № 646/8824/19, № у ЄДРСР 136347792

- визначення виключної підсудності врегульовано саме пунктом 5 статті 48 Договору про правову допомогу... не передбачає право сторін при укладенні між собою договору самостійно визначати у ньому підсудність вирішення спору.

Дякую за увагу!

- Верховний Суд,
- <http://supreme.court.gov.ua>
- www.facebook.com/supremecourt.ua
- dmytro.hudyma@gmail.com,
- www.facebook.com/dmytro.hudyma